

Kiczenko Judit (1945–2020)

Behynáné Kiczenko Judit 1945. augusztus 16-án született Budapesten. Az 1950-es évektől Vácott élt családjával, ott érettségizett 1964-ben, 1969-ben diplomázott az ELTE magyar–orosz szakán, majd az 1969/70-es tanévben a budapesti Petőfi Sándor Gimnáziumban tanított. 1970 őszétől 1995-ig az ELTE BTK XIX. századi magyar irodalom tanszékén dolgozott. 1992-ben kapcsolódott be a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának munkájába, a magyar szak egyik alapítója volt, 1994 és 1997 között a Magyar Irodalomtudományi Intézet intézetvezető docense. Oktatási és kutatási területe elsősorban a 19. század második felének és a századforduló irodalma volt. Beleértve a 20. századi irodalommal foglalkozó tanulmányait (pl. Fodor Andrásról, Móriczról, Ottlikről, Pilinszkyről), mintegy negyven értékes publikációja maradt fenn. Az általa szerkesztett *Kötelező ritkaságok* sorozat a 19. század méltatlanul feledésbe merült alkotóinak (Asbóth János, Fáy András, Toldy István) újrafelfedezésében játszott szerepet. Tanulmányai részint irodalomtörténeti kérdések megoldására, részint klasszikus vagy a kánon peremére szorult művek újraértelmezésére irányultak. Több publikációja jelent meg a korszak íróinak levelezéséről. A legtöbbet Arany János életművéről írt. Legutóbbi munkája, Arany János és Tompa Mihály levelezésének jegyzetelt kiadása, 2018-ban jelent meg.¹ Tudósi munkássága is elsősorban egyetemi oktatási tevékenységét szolgálta. Ahogy egy helyen nyilatkozta: „Én csak jó tanár akartam lenni. Remélem, sikerült...”

Több évtizedes egyetemi oktató szolgálataért és az intézet alapításában való közreműködéséért 2011-ben megkapta a Köztársaság Elnökének Érdemérme, majd 2018. március 15-én a Magyar Érdemrend lovagkeresztje, polgári tagozat kitüntetését.

Férjét, Behyna Károlyt súlyos betegségben, fiatalon veszítette el 1987-ben. 33 évet élt özvegyen. 2020. január 8-án hunyt el.

Nehéz a búcsú.² Különösen nehéz akkor, ha váratlan, tragikus hirtelenség kényszerít rá, több évtizednyi ismeretség, szakmai kapcsolat után. Keresik telefonon egy szerdai napon, mert nem ment el oda, ahol várták. S többet már nem várhatjuk.

Először egyetemistaként találkoztam vele, s a *Midas király*ról írt dolgozatomra 4-est adott, mondván a rá jellemző, jó értelemben vett maximalizmussal, hogy „magától töb-

1 Arany János és Tompa Mihály levelezése (1847–1868), szerk. KICZENKO Judit (Budapest: Ráció Kiadó, 2018).

2 Elhangzott Kiczenko Judit gyászszertartásán a Budapesti Pasaréti Ferences Templomban 2020. január 31-én.

bet várok”. Azután a vele szomszédos egyetemi szoba lakója lettem az 1970-es évek végén, s következtek a gyakori és lényegre utaló beszélgetések az egyetemi ügyekről, a közös vizsgáztatások, meg a késő estébe nyúló közös felvételi dolgozatjavítások. Egy alkalommal bemutatott férjének, s nem sokkal utána fekete ruhában jelent meg, és sokáig, egy évnél biztosan jóval tovább maradt ez a szín. Később úgy tetszett, hogy a soha meg nem élt anyaság minden arra érdemesről való gondoskodássá alakult, de talán mégsem így van. Az emberi környezetéért érzett, sokszor aggódo, szenvedélyes felelősségérzet, a segíteni akarás, a jóba vetett hit eredendő alaptulajdonsága volt.

1992-ben ő hívta fel a figyelmemet az akkor alakuló katolikus egyetemre, s közvetített abban, hogy akkortól kezdve nekem is ez az életút adatott meg. Három évig a Magyar Irodalomtudományi Intézet vezetője volt, akkor vállalta az irányítást, amikor ott csak három főállású tanár volt, előttünk pedig magyar szakos hallgatók százai. Együtt írtuk az első tanegység-listát, próbáltuk meghatározni, hogy mi kell egy alaposan művelt magyar szakos hallgató kiképzéséhez. Fáradhatatlan munkával még egy 19. század végével foglalkozó specializációt is megszervezett, az irodalom mellett tanárokat keresve a társművészetek, a történelem és a művelődéstörténet oktatására is. 2003-ban megírtam magyar tanszékünk első évtizedének történetét, s összeszámolva a kezdektől ott oktató, meghívott tanárokat: több mint százan oktattak valamilyen formában a tanszékünkön, míg végül kikristályosodott a főleg fiatalokból álló, saját nevelésű állandó tanári kar.³ Ez minden részletre való odafigyelést és fáradhatatlan szervező munkát igényelt tőle. Később, két évtizedre úgymond „főnöke” lettem egykori szigorú tanáromnak. Az idő kérlelhetetlenül haladt, s 2011-től már csak óraadóként vitte egyetemi óráit. Ezt a váltást nem könnyen viselte (jól emlékszem az akkori beszélgetésekre s hosszú leveleire), de kívülről nézve nekem is úgy tűnt, semmi lényeges változás nem történt. Egy-egy újabb egyetemi kurzusra a nyári szünet egy jelentős részét felhasználva készült. Otthonról hozott könyveivel a hónap alatt ugyanúgy percre pontosan kezdte az óráit az utóbbi években is, fellelkesülve adott elő a tárgyalt témákról, gyakran később fejezte be az órákat. A hozzá írt dolgozatokat a legapróbb részletekig elemezte, ugyanúgy, mint évtizedekkel korábban. 2010-ben a Kar egyetlen díját, a minden évben csak egyetlen tanárnak adható Pázmány Emlékérmét nyerte el, s akkori ünnepi előadását észrevehető áthallásokkal Arany János lelkifurdalásokkal és fenntartásokkal befogadott Szent István-rendjéről tartotta meg. A fáradhatatlan munkát természetesen tartotta, nem várt érte hangos elismerést. Sokirányú aktivitása ellenére inkább a háttérben szeretett maradni, most, az elmúlt napokban még róla készült fényképet sem volt könnyű találni. Az utóbbi években többet panaszkodott fáradtságról, de ismerve dinamikus személyiségét, ezt nem lehetett nagyon komolyan venni. A most induló tavaszi szemeszterben két előadást is vállalt a Kar szenior egyetemi kurzusán.

A tanárnőt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara saját halottjának tekinti. Legendás tanáregyéniség volt, s úgy látszott, ő

3 HARGITTAY Emil, „A Pázmány Egyetem Magyar Irodalomtudományi Intézetének első évei (1992–2003)”, in *Múlt jövő időben: Írások Bodnár György 75. születésnapjára*, szerk. ANGALOSI Gergely, 116–122 (Budapest: Universitas Kiadó, 2003), 118.

maga is a hétköznapi, de számára mindig kihívást és eseményt jelentő oktatást, egy jól megtartott órát tartja legfontosabb tevékenységi formájának. Sok hallgatóját emberileg is behatóan ismerte. Ugyanakkor számos igen alapos értelmező szaktanulmányt készített pályája során, amelyeket talán sikerül egy kötetben egybegyűjtve első alkalommal kiadni, hiszen neki erre már nem maradt ideje.

Életútja, szakmai és emberi magatartása teljesen egybevágott („integer vitae, scelesque purus”), a kettő, a szakmaiság és az emberség folytonosan meghatározta és értelmezte egymást. Minket, közeli munkatársait szívesen látott otthonában, akár hosszabb megbeszélésekre is. 60 éves születésnapja alkalmából elkészített vaskos, több mint félezer oldalas tanulmánykötetünknek címéül ezt az idézetet adtuk, hiszen ez jelentette létezésének értelmét és mozgató energiáját: „Ember lenni mindég, minden körülményben”.⁴

Requiescat in pace.

Hargittay Emil

4 „Ember lenni mindég, minden körülményben”: Tanulmányok Kiczenko Judit születésnapja alkalmából, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, Pázmány Irodalmi Műhely, Tanulmányok 8 (Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, 2008).